

Türkiye’de Cumhuriyet Dönemi Düşüncesinde Din Eğitimi

Yazar

Dr. Ali Kemal Acar

ISBN: 978-625-7305-57-0

1. Baskı

Ocak, 2022 / Ankara

Yayın Sertifika No

46683

Matbaa Sertifika No

46682

Grafiker®

Yayınları

Yayın No: 423

Web: grafikeryayin.com

Kapak ve Sayfa Tasarımı

Baskı ve Cilt

Grafiker®

Grafik-Ofset Matbaacılık Reklamcılık

Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

Oğuzlar Mahallesi

1396. Cadde No: 6/A

06520 Balgat-ANKARA

Tel : 0 312. 284 16 39 Pbx

Faks : 0 312. 284 37 27

E-mail : grafiker@grafiker.com.tr

Web : grafiker.com.tr

Kitabın hukuksal ve bilimsel sorumluluğu yazarına aittir.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	9
KISALTMALAR.....	11

GİRİŞ

1. Araştırmanın Problemi.....	13
2. Araştırmanın Amacı.....	16
3. Araştırmanın Önemi.....	16
4. Araştırmanın Kapsamı.....	20
5. Araştırmanın Yöntemi.....	21
6. Kuramsal Çerçeve.....	23
6.1. Modernleşmenin Din Eğitime Yansımaları.....	23
6.2. Öne Çıkan Yönleriyle Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimi.....	26
6.2.1. İlk Dönem: 1920-1946 Arası.....	26
6.2.2. Orta Dönem: 1946-1980 Arası.....	28
6.2.3. Son Dönem: 1980-2020 Arası.....	29

BİRİNCİ BÖLÜM

CUMHURİYET DÖNEMİ DÜŞÜNCESİNDE DİN EĞİTİMİNİN GEREKLİLİĞİ VE AMACI

1.1. Din Eğitiminin Gerekliliği.....	31
1.1.1. Bireysel İhtiyaç.....	31
1.1.2. Kültürel ve Toplumsal İhtiyaç.....	33
1.1.3. Tarihsel Tecrübe.....	37
1.1.4. Haklar ve Hürriyetler.....	40
1.2. Din Eğitiminin Amacı.....	44
1.2.1. Doğru Din Anlayışının Tesis Edilmesi.....	44
1.2.2. Hayata ve İhtiyaçlara Karşılık Gelme.....	47
1.2.3. Akıl ve Duygu Dengesi.....	51
1.2.4. Dinin İçselleştirilmesi.....	53

İKİNCİ BÖLÜM
CUMHURİYET DÖNEMİ DÜŞÜNCESİNDE
DİN EĞİTİMİNİN İÇERİĞİ VE GENEL İLKELERİ

2.1. Din Eğitiminin İçeriği.....	59
2.1.1. Kur'an'ın Muhtevasından Yararlanma.....	59
2.1.2. Yanlış Dini Tutum ve Davranışlardan Arındırma.....	62
2.1.3. Tasavvuf ve Konuları.....	65
2.1.4. Çağdaş Meselelere Çözümler.....	67
2.1.5. Din ve Mezhepler.....	70
2.2. Din Eğitimi İçin Genel İlkeler.....	74
2.2.1. Diğer Disiplinlerden Yararlanma.....	74
2.2.2. Anlaşılabilirlik.....	76
2.2.3. Bilimsel Metodoloji.....	79
2.2.4. Rol Modeller.....	81
2.2.5. Gelenekten Yararlanma.....	85
2.2.6. Hayatın İçinde İhtiyaç Merkezli Yaklaşım.....	87
2.2.7. Zihnin Yanında Duyguları Harekete Geçirme.....	90
2.2.8. Eğitimde Kaçınılması Gereken Hususlar.....	93

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
CUMHURİYET DÖNEMİ DÜŞÜNCESİNDE
ÖRGÜN DİN EĞİTİMİ

3.1. Tevhid-i Tedrisat.....	99
3.2. Din Dersinin Statüsü.....	102
3.3. İlk ve Ortaöğretimde Din Eğitimi.....	113
3.4. İmam Hatip Okulları.....	115
3.5. İlahiyat Fakülteleri.....	121

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
CUMHURİYET DÖNEMİ DÜŞÜNCESİNDE
YAYGIN DİN EĞİTİMİ

4.1. Ailede Din Eğitimi.....	131
4.2. Yaygın Din Eğitimi Konuları.....	137
4.3. Din Eğitimi Kurumu Olarak Diyanet İşleri Başkanlığı.....	142
4.4. Kur'an Kursları.....	148
4.5. Vaaz ve Hutbeler.....	151

BEŞİNCİ BÖLÜM
CUMHURİYET DÖNEMİ DÜŞÜNCESİNDE
DİN EĞİTİMİNİN DİĞER KONULARI

5.1. Din Eğitimcileri.....	157
5.1.1. Yüksek Din Öğretimi Hocaları.....	157
5.1.2. Öğretmenler.....	165
5.1.3. Vaizler.....	175
5.1.4. Din Görevlileri.....	181
5.2. Ders Kitapları, Dini Yayınlar, Kitle İletişim Araçları.....	187
5.3. Laiklik.....	192
5.4. Çok Kültürlülük.....	203
5.5. Alevilik.....	213
SONUÇ	221
KAYNAKÇA	233

ÖNSÖZ

Tanzimat dönemiyle başlayan özelde eğitimde genelde hayatın tüm alanlarındaki değişim Cumhuriyet döneminde devam ettirilmiştir. Önemi ya da ona yüklenen anlamla bu değişim sürecinde eğitim başrol oynamıştır. Din eğitimi açısından Cumhuriyet dönemi din dersinin örgün eğitimden çıkarılmasından zorunlu hale getirilmesine, eğitim kurumlarının dönüştürülmesinden, kapanması ve tekrar açılmasına vb. uygulamalarla çeşitli modellerin sınındığı ve farklı tecrübelerin kazanıldığı bir tarih dilimidir. Bu yaklaşım ve uygulamalar; topluma etkileri, toplumsal talepler, sosyal, kültürel ve bilimsel gelişmelerle bugünlere kadar ulaşmaktadır. Cumhuriyet dönemi din eğitimi tecrübesi farklı yönleriyle üzerinde çalışılan, güncel gelişmelerle sürekli beslenen bir özellik taşımaktadır.

Çalışmada bu tecrübe Diyanet ve Milli Eğitim başta olmak üzere siyasi veya bürokratik görevlerde bulunmuş; farklı siyasi ekollere mensup, din eğitimcilerini de içinde barındıran akademinin farklı alanlarında görevli diğer yandan şair, yazar, aktivist vb. özellikleri ile geniş bir yelpazeden seçilen düşünürler üzerinden okunmaya çalışılmıştır. Bunlardan din eğitimi konularında görüşleri bulunanların bu tecrübeye bakışları, uygulamalara dair etkileri, eleştirileri, takdirleri ayrıca hedefleri ile ele alınmasının alana yararlı olacağından hareket edilmiştir.

Literatürde Cumhuriyet dönemi din eğitimi, bu dönemin alt dilimleri veya tematik olmak üzere din eğitimiyle ilgili başlıklarda çalışmalar bulunmaktadır. Diğer yandan düşünürlerin din eğitimi anlayışları çoğunlukla üç şahıs arasında karşılaştırma biçiminde ya da tek bir düşünürün din eğitimi görüşü derinlemesine ele alınmıştır. Bu çalışma ise sayıca çok daha fazla ve farklı özelliklere sahip düşünürlerin bakış açısıyla şekillendirilmiştir. Yüzyıllık bu dönemde (1920-2020) öne çıkan konuların yanısıra düşünürlerce öne çıkarılan din eğitimi konuları tartışma konusu olarak belirlenmiştir. Cumhuriyet dönemi düşüncesinde din eğitimi, belirlenen şahıslar üzerinden okunmaya ve onların düşünceleri; eserleri, makaleleri

vb. çalışmalarından hareketle belirlenmeye ve değerlendirilmeye çalışılmıştır. Konuyla ilgili görüşleri ağırlıklı birincil kaynaklardan olmak üzere ikincil kaynaklardan da sağlanmıştır.

Çalışma giriş ve beş bölümden oluşmaktadır. Girişte din eğitiminin Cumhuriyet öncesi tecrübesinden başlayarak günümüze kadarki süreç genel hatlarıyla ele alınmıştır. Bir ve ikinci bölümlerde gereklilik, amaç, içerik ve genel ilkeler bağlamında din eğitime yer verilmiştir. Üçüncü ve dördüncü bölümlerde örgün (İmam Hatip Okulları, İlahiyat Fakülteleri vb.) ve yaygın (aile, Kur'an kursları vb.) din eğitimi kurumları ve meseleleri tartışılmıştır. Beşinci bölümde ise -örgün ve yaygın din eğitiminin ortak noktaları olarak da değerlendirilebilecek olan- din eğitimcileri, dini yayınlar, laiklik, çokkültürlülük, Alevilik gibi hususlarla ilgili görüşler ele alınmıştır.

Bu çalışmanın şekillenmesinde fikirlerinden yararlandığım kırk düşünür başta olmak üzere geçmişten günümüze ülkemizin varlığına katkı sunan tüm düşünürlerimize teşekkür ederim. Ayrıca rehberliği için tez danışmanım Prof. Dr. Recai Doğan'a, emeklerinden dolayı Prof. Dr. Cemal Tosun'a, Prof. Dr. Muhiddin Okumuşlar'a, Doç. Dr. Yıldız Kızılabdullah'a, Doç. Dr. Muhammed Ali Yazıbaşı'ya, Öğr. Gör. Dr. Fatma Çapçioğlu'na, Araş. Gör. Dr. Havva Sinem Uğurlu'ya, maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen aileme özelden çocuklarım Elif Sena ve Kerem Alp'e teşekkürü bir borç bilirim.

Dr. Ali Kemal Acar
Ankara - 2020